

Nadania odznaki pamiątkowej 15. pułku ułanów Poznańskich w latach 1923–1939

Juliusz S. Tym (Warszawa)

W 1997 roku w serii „Zeszyty Historyczne Towarzystwa b. Żołnierzy i Przyjaciół 15 Pułku Ułanów Poznańskich” ukazało się opracowanie prezesa Towarzystwa Tadeusza Jeziorowskiego traktujące o odznace 15. pułku ułanów Poznańskich od 1922 roku aż do dnia dzisiejszego¹.

Autor w interesujący sposób omówił historię jej powstania oraz postać projektodawcy, liczne dane dotyczące formalnoprawnych uregulowań związanych z zatwierdzeniem wzoru odznaki przez MSWojsk., zasady jej przyznawania, charakterystyczne, oryginalne wyłącznie dla pułku zapisy regulaminu, wygląd odznaki, jej poszczególne wersje i ich producentów.

Zazwyczaj jednak w monografiach odznak pamiątkowych pomijane są kwestie związane z liczbą nadanych odznak, często zbywane jednym zdaniem bądź akapitem zawierającym szacunkowe dane statystyczne. Dotyczy to również dziejów odznaki pamiątkowej 15. pułku ułanów Poznańskich.

Liczba nadanych odznak w latach 1923–1939 nie była dotychczas dokładnie znana. W dotychczasowej literaturze przedmiotu funkcjonuje szacunkowa liczba 200 w odniesieniu do odznak oficerskich².

Za tezę tą przemawia fakt, że gdy w odrodzonym w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie pułku przywrócono odznakę pamiątkową nie mając dokładnych danych o liczbie nadań przedwojennych, przyjęto symboliczną ich liczbę

1 T. Jeziorowski, *Odznaka 15 Pułku Ułanów Poznańskich*, w: „Zeszyty Historyczne Towarzystwa b. Żołnierzy i Przyjaciół 15 Pułku Ułanów Poznańskich”, 1997, z. 2.

2 K. Filipow, *Odznaki pamiątkowe Wojska Polskiego 1921–1939. Kawaleria*, Warszawa 1992, s. 26; H. Wielecki, R. Sieradzki, *Wojsko Polskie 1921–1939. Organizacja i odznaki kawalerii*, Warszawa 1992, s. 91.

200, nadając nowym odznakom numery od 201³.

Przy tezie tej postawił znak zapytania T. Jeziorowski, który stwierdził: „*nadanie dla por. Bronisława Buszkiewicza z 22 IV 1933 r. (legitymacja), ma nr 91; może to budzić wątpliwość, czy przez następne sześć lat nadano jeszcze sto odznak*”⁴.

Pragnąc rozwiązać ten nieznyany fragment dziejów pułku przedstawiam tytułem uzupełnienia niemalże pełny, co nie oznacza że ostateczny, wykaz nadań odznaki pamiątkowej 15. pułku ułanów Poznańskich ustalony na podstawie rozkazów dziennych pułku znajdujących się w zasobie Centralnego Archiwum Wojskowego.

W latach dwudziestych i pierwszej połowie lat trzydziestych spis żołnierzy, którzy otrzymają odznakę pamiątkową stanowił załącznik do rozkazu dziennego, przy czym dane o nadaniach oficerskich podawano osobno. W 1931 roku i od 1936 roku nadania ukazywały się bezpośrednio w rozkazie dziennym jako punkt 2 po awansach podawanych w punkcie 1. W rozkazie dziennym na dzień święta pułkowego ogłaszano awanse do stopni kaprała i starszego ułana oraz nadanie odznaki pamiątkowej nazywanej w pułku „*znakiem pułkowym*”, przy czym ten zwyczajowy termin używany był w rozkazach dziennych do 1927 roku, natomiast w latach późniejszych w obiegu była nazwa „*odznaka pułkowa*”, a w drugiej połowie lat trzydziestych termin „*odznaka pamiątkowa*”. W chwili obecnej dysponujemy pełnymi danymi za lata 1927–1929, 1931–1934, 1936–1939. Brak danych o nadaniach oficerskich za lata 1924–1926, 1930 oraz 1935. Za rok 1924 nie zachowały się żadne dane.

Odznaki oficerskie

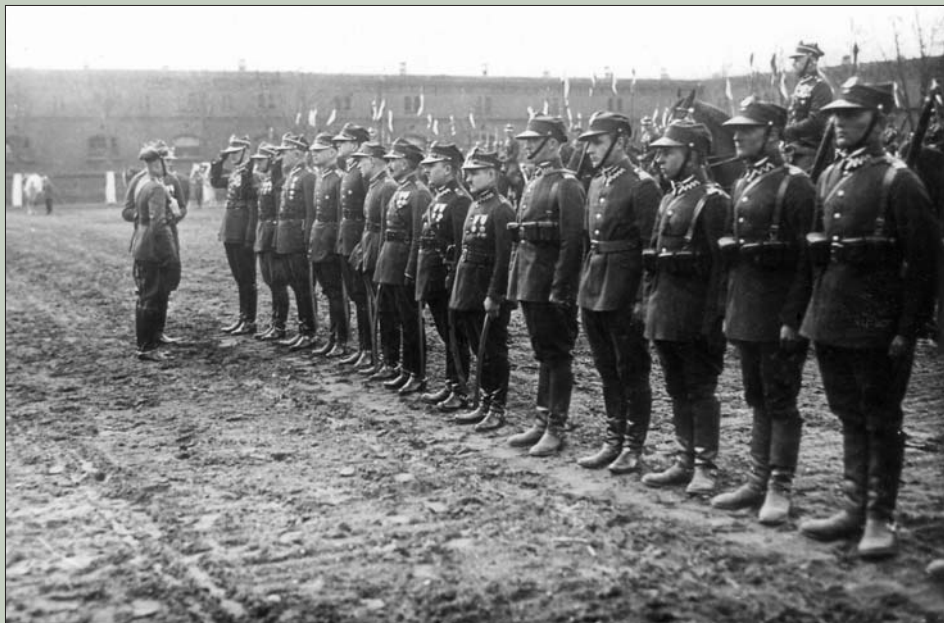
Pierwsze rozdanie odznak nastąpiło 8 grudnia 1923 roku. Pierwotnie planowane na dzień święta pułkowego uległo przesunięciu na koniec roku. W następnych latach rozdanie odznak odbywało się w dniu święta pułkowego co było konsekwencją zapisu w regulaminie odznaki⁵.

Kolejność nadawanych znaków oficerskich została podporządkowana starszeństwu, ale wyłącznie w pułku. Dlatego odznakę z numerem 1 otrzymał uważany za najstarszego oficera pułku por. Jerzy W. Kubicki. Kolejne 30 odznak otrzymali oficerowie z byłego zaboru pruskiego, organizatorzy pułku w grudniu 1918 roku i styczniu 1919 roku oraz oficerowie, którzy przybyli do Wielkopolski z gen. Józefem Dowbor-Muśnickim. Co ciekawe odznaki nie otrzymał nie służący już wówczas w barwach 15. pułku ułanów por. Kazimierz Ciążyński, na przełomie 1918 i 1919 roku dowódca Konnych Strzelców Straży Miasta Poznania, z których zrodził się pułk,

3 *Dzieje 15 Pułku Ułanów Poznańskich (1 Pułku Ułanów Wielkopolskich)*, pod red. Pawła Zaremby, Londyn 1962, s. 270. Odznakę z numerem 201 otrzymał gen. dyw. Władysław Anders „*najstarszy ułan pułku*” jak głosił rozkaz pułkowy (ppłk W. Anders dowodził 15. pułkiem ułanów Poznańskich w okresie od 23 kwietnia 1919 roku do 2 października 1921 roku).

4 T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 29, przypis 53.

5 15. pułku ułanów Poznańskich obchodził swe święto w dniu 23 kwietnia. Co prawda w latach 1922–1923 obchodził je 22 kwietnia na pamiątkę rocznicy dekoracji sztandaru pułku Orderem Wojennym „*Virtuti Militari*” przez Naczelnego Wodza marszałka Józefa Piłsudskiego w 1921 roku, ale już w 1924 roku pułk obchodził swe święto 23 kwietnia. Kwestię zmiany daty święta pułkowego omówił T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 8.

Z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że zdjęcie powyższe przedstawia moment wręczenia odznak pamiątkowych w dniu święta pułkowego 15. pułku ułanów Poznańskich w 1929 lub 1930 roku. Pułk konno w szyku rozwiniętym na zachodnim dziedzińcu części gospodarczej kompleksu koszarowego 15. pułku ułanów przy ul. Grunwaldzkiej 24/26 w Poznaniu. Przed dowódcą pułku, płk. dypl. Rudolfem E. Dreszerem, w szeregu stoi 3 oficerów (1 major i 2 oficerów młodszych), 5 podoficerów zawodowych i kilku (co najmniej 6) podoficerów niezawodowych. Zarówno dowódca pułku, jak i 2 oficerów i podoficerowie niezawodowi zsidli z koni co można rozpoznać po opuszczonych podpinkach rogatywek

w którym dowódca formacji będącej jego antenatem objął dowództwo 3. szwadronu⁶. Listę 31 najstarszych wyróżnionych oficerów opublikował po latach płk Janusz Kapuściński, który w 1923 roku znalazł się na liście wyróżnionych na miejscu 4.

Lista obejmuje 31 oficerów pułku, których wymieniam w kolejności podanej przez autora: por. Jerzy W. Kubicki, mjr Józef Lossow, por. Kazimierz Rzöska, por. Janusz Kapuściński, rtm. Jerzy Skrzydlewski, por. Witold Pluciński, por. Stanisław Barlitz, rtm. Kazimierz Kalkstein, por. Adam Siciński, rtm. Andrzej Rojewski, por. Adam Wittwer, por. Stanisław Gauza, por. Kazimierz Chłapowski, por. Czesław Buszkiewicz, por. Ludomir Frezer, por. Stefan Dąmbski, por. Mieczysław Żniński, mjr Albert Traeger, rtm. Jarema Zapolski, rtm. Leon Schmidt, por. Antoni Tuncelman, por. Włodzimierz Świdorski, por. Włodzimierz Peucker, por. Jerzy Anders, por. Janusz Czarnecki, por. Franciszek Szystowski, por. Mieczysław Po-

6 Więcej na temat Kazimierza Ciężyńskiego patrz: M. Rezler, *Dowódcy 15 Pułku Ułanów Poznańskich*, w: „Zeszyty Historyczne Towarzystwa b. Żołnierzy i Przyjaciół 15 Pułku Ułanów Poznańskich”, 1998, z. 3, s. 9-11.

niatowski, por. Witold Boreysza, por. Antoni Maryanowski, rtm. Witold Mikulicz-Radecki, rtm. Karol Domaniewski⁷.

Z jego ustaleniami nie zgadza się częściowo T. Jeziorowski wskazując na fakt, że lista pierwszych wyróżnionych nie jest w zupełności zgodna co do starszeństwa wymienionych i numerów posiadanych przez nich odznak, a jak podkreślał płk J. Kapuściński numeracja ta miała znaczenie prestiżowe⁸.

Odnaki numerowane otrzymywali tylko oficerowie. Nieprawdą jest jakoby dotyczyło to wyłącznie oficerów korpusu kawalerii. Co prawda zasady tej trzymano się w pierwszych latach funkcjonowania odznaki ale później odstąpiono od niej. Nadania dla pozostałych żołnierzy pułku sygnowane były kolejnym numerem serii odpowiadającym latom istnienia pułku. Dlatego też najstarszym podoficerom pułku z 1919 roku wpisano do legitymacji odznaki „S. I.” Jednakże pierwsze odznaki zarówno w wersji oficerskiej, jak i wersji dla szeregowych zostały ponumerowane. Możliwe więc, że niezgodność pomiędzy danymi podanymi przez płk. J. Kapuścińskiego, a numerami odznak zachowanymi po kilku oficerach wynika z tego, że numerowane były także odznaki wręczone w ramach nadań honorowych podczas uroczystości pierwszego wręczenia odznak w grudniu 1923 roku. O nadaniach tych w dalszej partii tekstu.

W chwili obecnej nie można jednoznacznie określić liczbę nadań odznak oficerskich za lata 1924–1926. Wiadomo, że w 1924 roku odznakę otrzymał kapelmistrz orkiestry pułkowej urzędnik wojskowy IX rangi Stanisław Paszke⁹.

Na podstawie materiałów zachowanych w Centralnym Archiwum Wojskowym udało się określić liczbę nadań odznaki oficerskiej w latach 1927–1934. Były one podawane jako załącznik do rozkazu dziennego pułku. Odznakę otrzymywało zazwyczaj kilku oficerów choć zdarzały się lata, gdzie następowało tylko jedno nadanie dla oficera pułku będącego w służbie stałej i należącego do korpusu oficerów kawalerii. Od 1929 roku odznakę otrzymywali również oficerowie rezerwy. W załączniku do rozkazu z 1934 roku podkreślono, że odznaka nadana oficerowi służby stałej jest numerowana natomiast odznaki nadane oficerom rezerwy są nienumerowane.

W roku 1927 odznakę otrzymali:

kpt. lek. Kazimierz Rabski,

por. Władysław Langner,

ppor. Piotr Piniński (prymus II promocji Oficerskiej Szkoły Kawalerii Centralnej Szkoły Kawalerii 1925),

ppor. Jan Brodzki (II promocja OSK CSK 1925)¹⁰.

7 J. Kapuściński, *Znak Pułkowy*, w: „Ułan Poznański”. Biuletyn informacyjny Koła 15 Pułku Ułanów Poznańskich im. generała Władysława Andersa, (Londyn) 1974, nr 1/71, s. 2-3.

8 T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 10-12. Zachowana w zbiorach Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego w Poznaniu odznaka oficerska po rtm. Kazimierzu Kalksteinie ma wybity nr 53, natomiast legitymacja odznaki po por. /płk. Januszu Kapuścińskim ma nr 47. Jak podaje T. Jeziorowski wśród pierwszych wyróżnionych był również por. lek. Włodzimierz Ambrożkiewicz, lekarz pułku w latach 1922–1927, ale jako że nie służył w korpusie oficerów kawalerii, legitymację wystawiono mu bez numeru.

9 T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 11-12.

10 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 4, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 12 kwietnia 1927 r.

W roku 1928 odznakę otrzymali:

mjr Adam Radomyski, zastępca dowódcy pułku,
mjr S. G. Paweł Żółtowski,
mjr Henryk Ortwein,
por. Michał Kwaliaszwili (II promocja OSK CSK 1925),
ppor. Henryk Zandbang (III promocja OSK Obozu Szkolnego Kawalerii 1926),
ppor. Witold Sokolnicki (prymus IV promocji Szkoły Podchorążych Kawalerii OSK 1927)¹¹.

W roku 1929 odznakę otrzymali:

mjr Władysław Maczewski, kwatermistrz pułku,
por. Stanisław Malszewski (II promocja OSK CSK 1925),
ppor. rez. Leon Lisowski (osoba niezidentyfikowana – przyp. J. S. T.),
ppor. rez. Stefan Grabski (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 34),
ppor. rez. Konstanty Gozimirski (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 443),
ppor. posp. rusz. Jan Morawski (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 25)¹².

W 1931 roku odznakę otrzymali:

mjr Zygmunt Miłkowski,
mjr lek. wet. Albin Ziemecki, lekarz weterynarz pułku,
rtm. Zygmunt Dobrzański,
por. Sławomir Zarzycki (II promocja OSK CSK 1925),
por. Mieczysław Zakrzewski¹³.

W 1932 roku odznakę otrzymali:

rtm. Mieczysław Żniński,
por. Władysław Braunek (II promocja Szkoły Oficerskiej dla Podoficerów 1925),
por. Zbigniew Bukowski (VI promocja SPK Centrum Wyszkożenia Kawalerii 1929),
rtm. posp. rusz. Andrzej Rojewski,
ppor. rez. Marian Węciewicz (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1924, wówczas w barwach 17. pułku ułanów Wielkopolskich, promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 240)¹⁴.

W 1933 roku odznakę otrzymali:

kpt. lek. Marian Kiliński,
por. Bronisław Buszkiewicz (IV promocja SPK OSK 1927)¹⁵.

-
- 11 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 5, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 97 z 25 kwietnia 1928 r. W zbiorach Wielkopolskiego Muzeum Wojskowego zachowała się legitymacja odznaki po por. /rtm. Michale Kwaliaszwili wystawiona 28 maja 1929 roku. Legitymacja ta jest nienumerowana. T. Jeziorowski zakłada, że brak kolejnego numeru na legitymacji tego oficera kontraktowego gruzińskiego pochodzenia wynikał prawdopodobnie z kontraktowego charakteru jego służby. T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 17, przypis 31. Warto także zauważyć, że ppor. Witold Sokolnicki był, używając ówczesnej kawalerskiej terminologii, niesamowitym „pistoletem”, skoro odznakę otrzymał po niecałym roku służby w pułku.
 - 12 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 6, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 25 kwietnia 1929 r.
 - 13 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 10, Rozkaz dzienny nr 87 z 17 kwietnia 1931 r. Mjr Zygmunt Miłkowski, w 1931 roku słuchacz Wyższej Szkoły Wojennej, w latach 1926–1929 dowodził 3. szwadronem samochodów pancernych 3. Dywizji Kawalerii, który ewidencyjnie i gospodarczo był pododdziałem 15. pułku ułanów.

W 1934 roku odznakę otrzymali:

por. Stanisław Gardulski (VII promocja SPK CWK 1930),
por. rez. Feliks Karpiński (starszeństwo z 1 stycznia 1932),
ppor. rez. Kazimierz Bobiński (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926, promocja 1929, starszeństwo z 1 stycznia 1929, lok. 12),
ppor. rez. Kazimierz Wojciechowski (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1924, promocja 1929, starszeństwo z 1 stycznia 1929, lok. 58),
ppor. rez. Mieczysław Szuldrzyński (II rocznik SPRK CWK 1927–1928, promocja 1932, starszeństwo z 1 stycznia 1932, lok. 177),
ppor. rez. dr Krzysztof Wize (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 471),
ppor. rez. Andrzej Niegolewski (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926, promocja 1929, starszeństwo z 1 stycznia 1929, lok. 1),
ppor. rez. Adam Glabisz (absolwent II kursu SPRK przy 7. BJ 1922–1923, promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 262),
ppor. rez. Witold Prus-Głowacki (absolwent III kursu SPRK przy 7. BJ 1923–1924, promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 131),
ppor. rez. Teodor Bonse (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1925, promocja 1928, starszeństwo z 1 lipca 1928, lok. 14),
ppor. rez. Ryszard Cizak (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 166),
ppor. rez. Józef Klonowski (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1925, promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 195),
ppor. rez. Władysław Graeve (promocja 1930, starszeństwo z 1 stycznia 1930, lok. 20),
ppor. rez. Zygmunt Wyszyński (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1925, promocja 1930, starszeństwo z 1 stycznia 1930, lok. 94),
ppor. rez. Zygmunt Kęszycki (absolwent III kursu SPRK przy 7. BJ 1923–1924, promocja 1925, starszeństwo z 1 stycznia 1929, lok. 47),
ppor. rez. inż. Stanisław Suchocki (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 229),
ppor. rez. Teodor Mukułowski (promocja 1929, starszeństwo z 1 stycznia 1929, lok. 17),
ppor. rez. Józef Żółtowski (II rocznik SPRK CWK 1927–1928, promocja 1931, starszeństwo z 1 stycznia 1931, lok. 67)¹⁶.

14 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 12, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 105 z 5 maja 1932 r. Dziwić może nadanie odznaki pamiątkowej rtm. rez. Andrzejowi Rojewskiemu oraz rtm. Mieczysławowi Żnińskiemu, którzy według relacji płk. J. Kapuścińskiego mieli otrzymać odznakę podczas pierwszego nadania 9 lat wcześniej.

15 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 15, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 95 z 22 kwietnia 1933 r. Legitymacja odznaki por. Bronisława Buszkiewicza wystawiona 22 kwietnia 1933 roku ma numer 91. T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 17, przypis 31.

16 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 17, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 91 z 21 kwietnia 1934 r. W załączniku do rozkazu mylnie podano stopnie wojskowe Kazimierza Bobińskiego, Kazimierza Wojciechowskiego, Mieczysława Szuldrzyńskiego, Krzysztofa Wize, Andrzeja Niegolewskiego, Adama Glabisza, Witolda Prus-Głowackiego oraz Teodora Bonse tytułując ich porucznikami, podczas gdy do stopnia porucznika część z nich awansowała rok lub dwa lata później. Zob.: Tajny Dziennik Personalny MSWojsk. nr 6 z 10 lipca 1935 r.; Tajny Dziennik Personalny MSWojsk. nr 4 z 27 lipca 1936 r.

Od 1936 roku nadania ukazywały się bezpośrednio w rozkazie dziennym pułku jako punkt 2 po awansach podawanych w punkcie 1. Od tego również czasu przy nazwisku oficera podawano numer odznaki. Odznaki nadawane oficerom rezerwy również numerowane, określone zostały jako honorowe.

W 1936 roku odznakę otrzymali:

por. Marian Łukowski (nr 98) (X promocja SPK CWK 1933),
ppor. Józef Haraszewski (99) (X promocja SPK CWK 1933),
rtm. Wiktor Lewicki (100) (osoba niezidentyfikowana – przyp. J. S. T.),
por. rez. Jerzy Ike-Duninowski (nr 93) (starszeństwo z 2 stycznia 1932, lok. 31),
ppor. rez. Marian Falkowski (94) (promocja?, starszeństwo z 1 listopada 1920, lok. 18),
ppor. rez. Witold Zuchowicz (95) (promocja?, starszeństwo z 1 listopada 1920, lok. 3),
ppor. rez. Wojciech Łukaszewicz (96) (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 285),
ppor. rez. Wiesław Kornobis (97) (promocja 1925, starszeństwo z 1 lipca 1925, lok. 105),
ppor. rez. Karol Kęszycki (98) (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926, promocja 1929, starszeństwo z 1 stycznia 1929, lok. 36),
ppor. rez. Jerzy Piestrzyński (99) (I rocznik SPRK CWK 1926–1927, promocja 1930, starszeństwo z 1 stycznia 1930, lok. 14),
ppor. rez. Wacław Słoniński (100) (II rocznik SPRK CWK 1927–1928, promocja 1931, starszeństwo z 1 stycznia 1931, lok. 23),
ppor. rez. Aleksander Lossow (101) (III rocznik SPRK CWK 1928–1929, promocja 1932, starszeństwo z 1 stycznia 1932, lok. 48)¹⁷.

W 1937 roku odznakę otrzymali:

por. Bogdan Lubierski (101) (XI promocja SPK CWK 1934),
por. Sergiusz Wieżański (102) (XI promocja SPK CWK 1934),
rtm. Czesław Małachowski (103),
por. Piotr Paciorek (104),
ppor. rez. Antoni Plater-Zyberk (102) (promocja 1932, starszeństwo z 1 stycznia 1932, lok. 102),
ppor. rez. Marian Kazimierski (103) (osoba niezidentyfikowana – przyp. J. S. T.),
ppor. rez. Tadeusz Szuldrzyński (104) (V rocznik SPRK CWK 1930–1931, promocja 1933, starszeństwo z 1 stycznia 1933, lok. 38),
ppor. rez. Leszek Jordan (105) (V rocznik SPRK CWK 1930–1931, promocja 1933, starszeństwo z 1 stycznia 1933, lok. 103),
ppor. rez. Zbigniew Paliszewski (106) (V rocznik SPRK CWK 1930–1931, promocja 1933, starszeństwo z 1 stycznia 1933, lok. 121),
Stanisław Taczanowski (107),
por. rez. dr Kazimierz Karczewski (108) (promocja 1927, starszeństwo z 1 stycznia 1927, lok. 9)¹⁸.

17 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 20, Rozkaz dzienny nr 92 z 22 kwietnia 1936 r.

18 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 22, Rozkaz dzienny nr 90 z 22 kwietnia 1937 r. Nadanie dla Stanisława Taczanowskiego opisano w rozkazie jako honorowe.

W 1938 roku odznakę otrzymali:

ppor. Roman Rożałowski (105) (XII promocja SPK CWK 1935),
ppor. Zbigniew Barański (106) (XII promocja SPK CWK 1935),
ppor. Roman Bamburski (107) (XI promocja Szkoły Podchorążych dla Podoficerów 1935),
kpt. dr Jakub Jurasz (108),
ppor. rez. Michał Biernacki (109) (69 pp?)
ppor. rez. Jan Kubera (110) (promocja 1934, starszeństwo z 1 stycznia 1934, lok. 133),
ppor. rez. Teofil Piotrowski (111) (IV rocznik SPRK CWK 1929–1930, promocja 1934),
ppor. rez. Jerzy Karłowski (112) (VI rocznik SPRK CWK 1931–1932, promocja 1934),
ppor. rez. Antoni Dunin (113) (III rocznik SPRK CWK 1928–1929, promocja 1933, starszeństwo z 1 stycznia 1933, lok. 188),
ppor. rez. Stanisław Załęski (114) (III rocznik SPRK CWK 1928–1929, promocja 1931, starszeństwo z 1 stycznia 1931, lok. 20),
ppor. rez. Waław Maciukiewicz (115) (promocja 1929, starszeństwo z 1 września 1929, lok. 8)¹⁹.

W 1939 roku odznakę otrzymali:

ppor. Jerzy Koziarowski (109) (XIII promocja SPK CWK 1936),
ppor. Waław Zieliński (110) (XII promocja Szkoły Podchorążych dla Podoficerów 1936),
rtm. Władysław Mackiewicz (111) (V promocja SPK CWK 1928),
ppor. rez. Brunon Stroiński (118) (VII rocznik SPRK CWK 1933, promocja 1936, starszeństwo z 1 stycznia 1936, lok. 124)²⁰.

Na podstawie zachowanych rozkazów dziennych udało się ustalić, że do maja 1939 roku nadano łącznie 111 odznak oficerom służby stałej oraz 118 odznak oficerom rezerwy i osobom cywilnym. Łącznie nadano więc niemalże 230 odznak w wersji oficerskiej jednakże prowadząc podwójną numerację, osobno dla oficerów służby stałej i dla oficerów rezerwy.

Dziwi więc fakt, że odtwarzając kilka lat później pułk i przywracając odznakę pamiątkową pułku jego dowódca, oficer konnej „Piętnastki” w latach 1932–1939, rtm. Zbigniew Kiedacz nie pamiętał tego nietypowego sposobu numerowania odznak²¹.

Należy także pamiętać, że zgodnie z regulaminem odznaki otrzymywał ją dowódca pułku z dniem objęcia stanowiska. Trzej pierwsi dowódcy pułku, czy-

19 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 25, Rozkaz dzienny nr 87 z 22 kwietnia 1938 r.

20 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 28, Rozkaz dzienny nr 88 z 15 kwietnia 1939 r. Zastępuje na uwagę fakt, że pomiędzy nadaniami odznaki dla oficerów rezerwy w dniu święta pułkowego w 1938 roku i w 1939 roku brak dwóch numerów odznaki (116 i 117).

21 Co prawda por. Zbigniew Kiedacz od jesieni 1938 roku był słuchaczem Wyższej Szkoły Wojskowej, a wcześniej odbywał *stage* w formacjach innych broni mógł więc nie znać liczby nadań z lat 1938 i 1939 jednakże numery odznak podawane były w rozkazach dziennych od 1936 roku tj. od roku w którym liczba nadań odznak oficerskich przekroczyła 200. Rozkazy pułkowe przyznające prawo do odznaki pamiątkowej pułku z 1936 i 1937 roku powinny mu, służącemu wówczas na stanowisku dowódcy plutonu, a przez pewien czas pełniącemu obowiązki dowódcy szwadronu być znane. Sam Kiedacz otrzymał odznakę w 1935 roku i nosił ją jeden z numerów pomiędzy 93 a 97.

li mjr Józef Lossow, płk Aleksander Pajewski i ppłk SG Władysław Anders otrzymali odznakę w dniu 8 grudnia 1923 roku, gdy odbyły się pierwsze nadania odznak. Otwartym pozostaje pytanie czy otrzymał ją wówczas również ówczesny dowódca pułku płk Gwido Poten.

Kolejnymi dowódcami pułku byli: płk Stanisław Grzmot-Skotnicki (objął pułk w czerwcu 1924 roku), płk Rudolf Dreszer (objął pułk w sierpniu 1927 roku), ppłk/płk Konrad Zembrzuski (objął pułk 31 marca 1932 roku), ppłk Tadeusz Mikke, który służył w pułku od 1933 roku jako zastępca dowódcy pułku. Możliwe, że odznakę otrzymał podczas święta pułkowego w 1935 roku. Dowództwo pułku objął 10 czerwca 1938 roku²².

Odznaki szeregowych

Odznaki dla podoficerów oraz dla szeregowców nadawane były na wniosek dowódcy szwadronu zatwierdzony przez dowódcę pułku. Fakt nadania odznaki ogłaszano w załącznikach do rozkazu dziennego, a od 1935 roku w samym rozkazie dziennym pułku. Obecnie dysponujemy pełnymi danymi za lata 1925–1939, a więc od drugiego nadania odznaki w wersji dla szeregowych. Dane za rok 1924 nie zachowały się. Liczbę nadań w poszczególnych latach obrazuje **tabela 1**.

Pułk, jak zresztą cała kawaleria, w porównaniu z innymi rodzajami broni utrzymywał wysokie stany osobowe. Liczba oficerów w pułku na przestrzeni lat wahała się od 25 do 35. Z kolei korpus podoficerów zawodowych liczył od 60 do ponad 80 podoficerów. Liczebność ułanów także ulegała wahaniom, oscylując wokół 600²³.

Pułk wcielał jednorazowo kilkuset rekrutów przy czym liczba wcielanych z roku na rok wzrastała. O ile jesienią 1924 roku wcielono około 250 rekrutów rocznika 1903, a jesienią 1926 roku około 350 rekrutów rocznika 1905, to dwa lata później wcielono aż 584 rekrutów rocznika 1907 (z tego 50 dla 3. szwadronu samochodów pancernych 3. Dywizji Kawalerii, który gospodarczo podlegał pod pułk). W latach trzydziestych wcielano do pułku około 350–370 rekrutów²⁴.

22 CAW, sygn. I. 314. 23. 3, Brygada Kawalerii „Poznań” – Wielkopolska Brygada Kawalerii, Rozkaz dzienny nr 4 z 23 marca 1933 r. (na zasadzie MSWojsk. BP L. 79/pf Kaw 33 z 9 marca 1933 r.). CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 25, Rozkaz dzienny nr 121 z 10 czerwca 1938 r. (na zasadzie MSWojsk. L. 1044/Tjn-IV-1 z 23 maja 1938 r.).

23 Obowiązujący od lutego 1924 roku etat pułku kawalerii (zmieniony w sierpniu 1939 roku) zakładał 35 oficerów, 132 podoficerów zawodowych i nadterminowych, 737 szeregowych i 879 koni. CAW, MSWojsk., Departament Kawalerii, sygn. I. 300. 30. 29, Organizacja kawalerii na stopie pokojowej, MSWojsk. Sztab Gen. O. I L. 100/Org., Warszawa 1924. Ustalenie dokładnych danych dotyczących stanów osobowych poszczególnych formacji jest trudne z powodu braku części dokumentów. W przypadku 15. pułku ułanów zachowały się wykazy uposażenia za lata 1929–1939 i inne dokumenty finansowe na podstawie których można określić dokładnie liczebność pułku. Np. w grudniu 1931 roku w pułku służyło 26 oficerów, 81 podoficerów zawodowych i majstrów wojskowych oraz 528 ułanów, w tym 13 kaprali i 27 starszych ułanów oraz 294 rekrutów; ponadto 51 ułanów było czasowo przeniesionych do innych formacji. Pułk dysponował wówczas 586 końmi. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 47.

24 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 3, Rozkaz dzienny nr 251 z 7 października, nr 258 z 14 października oraz nr 259 z 15 października 1926 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 5, Rozkaz

rok	1. szw.	2. szw.	3. szw.	4. szw.	szw. ckm	szw. zapas.	dr. dcy pułku	pl. łącz.	szw. gosp.	inne	razem
1925 ¹	22 41	19 36	– –	19 39	19 32	7 3	12 25	– –	– –	2 ² –	100 176
1926	19	18	12	21	21	–	37	–	–	3 ³	131
1927	36	44	38	46	58	10	33	12	–	6 ⁴	283
1928	27	28	21	21	26	26	42	8	–	8 ⁵	207
1929	19	32	23	12	14	23	56	7	–	28 ⁶	214
1930	26	35	30	32	47	45	70	8	–	8 ⁷	301
1931	30	85	31	28	70	44	90	15	–	47 ⁸	440
1932	32	5	22	23	28	35	65	13	–	2 ⁹	225
1933	24	18	18	19	28	31	56	18	–	30 ¹⁰	242
1934	26	26	29	22	51	38	50	16	–	86 ¹¹	344
1935	35	37	27	35	42	41	45	13	–	36 ¹²	311
1936	31	38	24	33	44	52	50	18	–	66 ¹³	356
1937	26	40	27	31	42	52	–	17	52	66 ¹⁴	353
1938	23	29	26	28	41	42	–	15	37	65 ¹⁵	306
1939	25	36	28	28	45	36	–	18	42	33 ¹⁶	291

Przypisy do tabeli:

1. Był to nietypowy rok, w którym z nieznanymi dziś przyczynami nastąpiło dwukrotne nadanie odznaki pamiątkowej pułku dla szeregowych: w dniu święta pułkowego oraz 28 lipca. Na uwagę zasługuje również fakt, że w obu tych nadaniach pominięto 3. szwadron, który wówczas detaszowany był do Zbąszynia i do pułku wrócił dopiero w listopadzie 1926 roku. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 2, Pismo dowódcy pułku L. dz. 4799/25 z 22 kwietnia 1925 r. oraz Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 200 z 27 lipca 1925 r.
2. 2 podchorążych. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 2, Pismo dowódcy pułku L. dz. 4799/25 z 22 kwietnia 1925 r.
3. 3 żołnierzy zawodowych – podoficerów pułku. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 4. 3, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 111 z 24 kwietnia 1926 r.
4. 6 podchorążych. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 4, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 12 kwietnia 1927 r.
5. 3 podchorążych rezerwy, plutonowy z 7. pułku strzelców konnych (były kapral z 15. pułku ułanów Poznańskich) oraz 4 podoficerów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 5, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 97 z 25 kwietnia 1928 r.
6. 5 podchorążych rezerwy, 18 żołnierzy zawodowych i nadterminowych – podoficerów pułku oraz 2 podoficerów i 3 ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 6, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 15 kwietnia 1929 r.
7. 5 podchorążych rezerwy oraz 3 ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 8, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 91 z 22 kwietnia 1930 r.
8. 44 ułanów wcielonych do 15. pułku ułanów Poznańskich i szkolonych na potrzeby 7. szwadronu Korpusu Ochrony Pogranicza „Podswile” oraz 3 ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 10, Rozkaz dzienny nr 84 z 14 kwietnia 1931 r.

cd. przypisów do tabeli:

9. 2 ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 12, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 105 z 5 maja 1932 r.
10. 4 podchorążych rezerwy, st. ułan z 24. pułku ułanów, 9 ułanów pułku odkomenderowanych do Sztabu Brygady Kawalerii „Poznań” oraz 9 podoficerów i 13 ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 15, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 95 z 22 kwietnia 1933 r.
11. 38 ułanów nadetatowych skierowanych do Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu, 10 ułanów pułku odkomenderowanych do Sztabu Brygady Kawalerii „Poznań”, 3 ułanów 3. szwadronu pionierów podległego pułkowi pod względem zaopatrzenia mundurowego i żywienia koni oraz 35 podoficerów i ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 17, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 91 z 21 kwietnia 1934 r.
12. 5 żołnierzy zawodowych – podoficerów pułku, 10 ułanów pułku odkomenderowanych do Sztabu Brygady Kawalerii „Poznań” oraz 21 podoficerów i ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 18, Rozkaz dzienny nr 91 z 18 kwietnia 1935 r.
13. 38 ułanów nadetatowych skierowanych do Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu, 9 ułanów pułku odkomenderowanych do Sztabu Brygady Kawalerii „Poznań” oraz 19 podoficerów i ułanów rezerwy. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 20, Rozkaz dzienny nr 92 z 22 kwietnia 1936 r.
14. 35 ułanów nadetatowych skierowanych do Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu oraz 13 podoficerów i ułanów rezerwy (nadania z serii S. II oraz S. VIII). CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 22, Rozkaz dzienny nr 90 z 22 kwietnia 1937 r.
15. 54 ułanów nadetatowych skierowanych do Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu oraz 11 podoficerów i ułanów rezerwy (nadania z serii S. II oraz S. III). CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 25, Rozkaz dzienny nr 87 z 22 kwietnia 1938 r.
16. 20 ułanów nadetatowych skierowanych do Centrum Wyszkozenia Kawalerii w Grudziądzu, 10 ułanów pułku odkomenderowanych do Sztabu Wielkopolskiej Brygady Kawalerii oraz 3 ułanów rezerwy (nadania z serii S. II oraz S. III). CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 28, Rozkaz dzienny nr 88 z 15 kwietnia 1939 r.

W latach 1925–1939 odznaki pamiątkowe pułku w wersji dla szeregowych otrzymało 4280 żołnierzy pułku. W połowie lat dwudziestych otrzymywało je ponad 50% ułanów starszego rocznika. Na początku lat trzydziestych procent nadań zwiększał się stopniowo do ponad 70% i utrzymał się na tym poziomie choć w niektórych latach sięgnął aż 85% stanu starszego rocznika.

Charakterystyczne jest także to, że o ile liczba przyznanych odznak w poszczególnych szwadronach liniowych wahała się na przestrzeni lat pomiędzy 18 a 40 (wyjątkowa liczba nadań – 85 odznak nastąpiła w 1931 roku w 2. szwadronie) to liczba odznak przyznanych w tym samym roku w szwadronie ckm oraz w szwadronie zapasowym była zazwyczaj wyższa. W przypadku szwadronu ckm wynikało to wprost z wielkości tego pododdziału, etatowo większego od szwadronu liniowego i zdecydowanie największego w pułku. W przypadku

dzienny nr 252 z 28 października 1928 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 10, Rozkaz dzienny nr 246 z 30 października oraz nr 247 z 2 listopada 1931 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 12, Rozkaz dzienny nr 246 z 31 października oraz nr 247 z 2 listopada 1932 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 14, Rozkaz dzienny nr 246 z 3 listopada oraz nr 247 z 6 listopada 1933 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 25, Rozkaz dzienny nr 185 z 8 listopada oraz nr 186 z 9 listopada 1938 r. Pułk wciął rekrutów raz w roku jesienią. W latach dwudziestych odbywało się ono w połowie października i w kolejnych latach stopniowo przesunęło się na koniec tego miesiąca, a w dalszej perspektywie na początek listopada. W ten sposób przysięga wojskowa przypadała na drugą połowę grudnia. Zwolnienie do rezerwy następowało po 23 miesiącach służby. Tak duża liczba rekrutów powodowała, że wcielenie rozkładano zazwyczaj na dwa dni.

szwadronu zapasowego świadczy to o jego znaczeniu w pułku i olbrzymiej roli jaką przywiązywano do jego działalności. Trafiali tam przede wszystkim ułani starszego rocznika będący dobrymi jeźdźcami, którym w drugim roku służby powierzano funkcję ujeżdżaczy remontów. Zdecydowanie najwięcej odznak otrzymywali jednak ułani z pododdziału bezpośrednio obsługującego dowództwo i kwatermistrzostwo pułku jakim była drużyna dowódcy pułku, gdzie rekordowy okazał się rok 1931 (90 nadań).

Warto także podkreślić, że mówiąc o otrzymaniu odznaki nie mam na myśli wręczenia wybitej w metalu odznaki, a jedynie otrzymanie prawa do posiadania odznaki. Rozkaz ministra spraw wojskowych z 1928 roku normujący problematykę odznak pamiątkowych precyzował w punkcie 12, że „szeregowi niezawodowi mogą pokrywać jedynie koszty faktycznego wykonania odznaki oraz legitymacji na noszenie tych odznak”²⁵. Dlatego też na nabycie odznaki dla szeregowych, której koszt wykonania wynosił kilka złotych stać było wyłącznie podoficerów, podchorążych oraz majątniejszych szeregowców. W zachowanej dokumentacji wytworzonej przez 15. pułk ułanów brak informacji na temat tego czy pułk i jego instytucje (spółdzielnia pułkowa) wspomagał w jakiś sposób wykonanie odznak dla szeregowych.

Nadania dla podchorążych rezerwy już od 1927 roku ogłaszane były w załączniku do rozkazu dziennego, a później w rozkazie dziennym w tym samym punkcie, w którym wymieniano nadania dla oficerów jednakże otrzymywali oni odznaki w wersji dla szeregowych. W ramach tych nadań odznaki pamiątkowe otrzymało co najmniej 24 podchorążych rezerwy, którzy po ukończeniu Szkoły Podchorążych Rezerwy Jazdy przy 7. Brygadzie Jazdy bądź Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii przy 3. Dywizji Kawalerii, a od 1927 Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Centrum Wyszkożenia Kawalerii w Grudziądzu przybyli do pułku, a następnie posiadając przydział mobilizacyjny do pułku odbywali w nim ćwiczenia dla rezerwistów. 12 z nich po otrzymaniu stopnia oficerskiego otrzymało w latach późniejszych odznakę w wersji oficerskiej.

W 1925 roku odznakę otrzymali:

wachm. pchor. Zygmunt Gzowski,
plut. pchor. Mieczysław Wierchowicki.

W 1927 roku odznakę otrzymali:

pchor. Kazimierz Bobiński (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926; odznaka oficerska w 1934 r.),
pchor. Bolesław Chrzanowski (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926),
pchor. Michał Gutsche (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1925),
pchor. Władysław Jasiński (absolwent III kursu SPRK przy 7. BJ 1923–1924, 3 lokata),
pchor. Karol Kęszycki (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926; odznaka oficerska w 1936 r.),
pchor. Andrzej Niegolewski (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926, I lokata; odznaka oficerska w 1934 r.).

25 Dziennik Rozkazów Ministerstwa Spraw Wojskowych Nr 10 z 21 kwietnia 1928 r., poz. 123 (Odznaki pamiątkowe formacyj).

W 1928 roku odznakę otrzymali:

wachm. pchor. rez. Jerzy Piestrzyński (absolwent I rocznika SPRK z CWK w Grudziądzu, promocja oficerska w 1930 r., odznaka oficerska w 1936 r.),
plut. pchor. rez. Tadeusz Janta-Polczyński (absolwent I rocznika SPRK z CWK w Grudziądzu, promocja oficerska w 1931 r.),
plut. pchor. rez. Ludwik Mielecki (absolwent I rocznika SPRK z CWK w Grudziądzu).

W 1929 roku odznakę otrzymali:

pchor. rez. Waław Chacharowski,
pchor. rez. Zygmunt Falkowski (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1925),
pchor. rez. Karol Kęszycki (absolwent kursu SPRK przy 3. DK 1926, odznaka oficerska w 1936 r.),
pchor. rez. Zygmunt Kęszycki (absolwent III kursu SPRK przy 7. BJ 1923–1924, 15 lokata, odznaka oficerska w 1934 r.),
pchor. rez. Waław Słoniński (promocja oficerska w 1931 r., odznaka oficerska w 1936 r.).

W 1930 roku odznakę otrzymali:

pchor. rez. Antoni Dunin (promocja oficerska w 1933 r., odznaka oficerska w 1938 r.),
pchor. rez. Aleksander Lossow (promocja oficerska w 1932 r., odznaka oficerska w 1936 r.),
pchor. rez. Aleksander (Tadeusz?) Majerowicz,
pchor. rez. Antoni Mieczkowski,
pchor. rez. Stanisław Załęski (promocja oficerska w 1931 r., odznaka oficerska w 1938 r.).

W 1933 roku odznakę otrzymali:

wachm. pchor. rez. Antoni Dunin (promocja oficerska w 1933 r., odznaka oficerska w 1938 r.),
wachm. pchor. rez. Zbigniew Faliszewski (promocja oficerska w 1933 r., odznaka oficerska w 1937 r.),
wachm. pchor. rez. Leszek Jordan (promocja oficerska w 1933 r., odznaka oficerska w 1937 r.),
wachm. pchor. rez. Tadeusz Szułdryński (promocja oficerska w 1933 r., odznaka oficerska w 1937 r.)²⁶.

Odznaki honorowe

Honorowo nadano około 50 odznak. 8 grudnia 1923 roku, a więc w dniu, w którym nadano pierwsze odznaki miało również miejsce pierwsze nadanie odznak honorowych. Otrzymali je wówczas wyżsi dowódcy Wojska Polskiego

26 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 2, Pismo dowódcy pułku L. dz. 4799/25 z 22 kwietnia 1925 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 4, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 12 kwietnia 1927 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 5, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 97 z 25 kwietnia 1928 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 6, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 15 kwietnia 1929 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 8, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 91 z 22 kwietnia 1930 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 15, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 95 z 22 kwietnia 1933 r.

pod rozkazami których pułk służył w latach wojny 1918–1920, a także byli dowódcy pułku. Byli to: gen. broni Józef Dowbor-Muśnicki, dowódca Wojsk Wielkopolskich, gen. broni Stanisław Szeptycki, dowódca Frontu Litewsko-Białoruskiego w 1919 roku, gen. dyw. Leonard Skierski, dowódca 4. Armii w 1920 roku, gen. dyw. Daniel Konarzewski, dowódca 14. Wielkopolskiej DP w składzie której walczył pułk w wojnie polsko-sowieckiej w latach 1919–1920, gen. bryg. Aleksander Pajewski, dowódca pułku od 31 stycznia do 23 kwietnia 1919 roku, ppłk Władysław Anders, dowódca pułku od 23 kwietnia 1919 roku do 2 października 1921 roku. Ponadto odznakę honorową otrzymała wówczas rodzina zmarłego pierwszego Prezydenta Poznania Jarogniewa Drwęskiego, na którego wniosek pułk otrzymał nazwę ułanów Poznańskich, a także rodziny oficerów i podoficerów pułku, którzy zginęli na polu walki w latach 1919–1920. Odznaki winno otrzymać wówczas co najmniej 12 rodzin poległych²⁷.

Dnia 8 stycznia 1925 roku w Sulejówku delegacja oficerów pułku w składzie: dowódca pułku płk Stanisław Grzmot-Skotnicki, mjr Jarema Zapolski, rtm. Jerzy Anders i por. Stanisław Piotrowski wręczyła Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu odznakę pułkową co spotkało się z bardzo negatywnym przyjęciem i niepochlebnymi opiniami prasy skupionej wokół Narodowej Demokracji. Fakt honorowego nadania odznaki pułkowej Marszałkowi określono jako hołdy polityczne oficerów. Nie bez znaczenia był tu również fakt, że dowódcą pułku był wówczas płk Stanisław Grzmot-Skotnicki, jeden z ułanów legendarnej Siódemki Beliny-Prażmowskiego.

Najbardziej spektakularnym było nadanie odznaki szefowi pułku – stołecznemu miastu Poznań, które nastąpiło 20 lipca 1925 roku. Jednym z powodów był zapewne fakt nadania miastu odznaki pułkowej przez 55. Poznański pułk piechoty, co miało miejsce 25 sierpnia 1924 roku. Uroczystość planowana pierwotnie na 15 lipca odbyła się 20 lipca 1925 roku na Starym Rynku w Poznaniu. Punktualnie o godz. 12.00 na stopniach specjalnie udekorowanego Ratusza z rąk dowódcy pułku płk. Stanisława Grzmota-Skotnickiego prezydent Cyryl Ratajski odebrał odznakę ofiarowaną miastu. Przekazanie odznaki było wyrazem hołdu dla miasta Poznania jako szefa pułku, a zarazem podziękowaniem za stałą i troskliwą opiekę jaką miasto otaczało „Dzieci Poznania”. Na uroczystości tej pułk stanął na Starym Rynku w szyku konnym w składzie czterech szwadronów liniowych i szwadronu ckm²⁸.

Kolejne nadanie nastąpiło najprawdopodobniej w 1927 lub 1928 roku, lecz nie w czasie święta pułkowego. Wówczas odznakę pułkową otrzymali architekt Adam Ballenstedt i artysta-rzeźbiarz Mieczysław Lubelski, twórcy pomnika pułku odsłoniętego 22 października 1927 roku w Poznaniu.

Następne nadania miały miejsce w kolejnych latach. Osobami uhonorowanymi odznaką pamiątkową pułku byli: gen. dyw. Edward Śmigły-Rydz (nadanie

27 J. Czarniecki, *Zarys historii wojennej 15 pułku ułanów Poznańskich*, Warszawa 1929, s. 46; Por.: T. Jeziorowski, *Lista Strat 15 Pułku Ułanów Poznańskich*, w: „Zeszyty Historyczne Towarzystwa b. Żołnierzy i Przyjaciół 15 Pułku Ułanów Poznańskich”, 1999, z. 6, s. 9-11 oraz 18-24.

28 Archiwum Państwowe w Poznaniu, Akta miasta Poznania, sygn. 2111, Wręczenie miastu odznaki przez 15. pułk ułanów. CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 2, Dodatek do rozkazu dziennego Nr 192 z 18 lipca 1925 r.

z 1929 roku), gen. dyw. Kazimierz Dzierżanowski (1929), gen. dyw. Gustraw Orlicz-Dreszer (1931), płk Marian Chilewski (1931), płk Stanisław Rabiński (1931), płk Stanisław Sochaczewski (?), ppłk Eugeniusz Zongołłowicz (1931), płk w st. spocz. Zygmunt Studziński (?), ppłk dypl. Janusz Dżugay (1931), kpt. Tadeusz Anders (1934), por. Bolesław Krajewski (1932), dr Henryk Cetkowski (1931), dr Jerzy Kolański (1929), p. Stanisław Taczanowski (1937)²⁹.

W dniu 21 marca 1934 roku w siedzibie Prezydenta RP na Zamku w Warszawie delegacja pułku w składzie: dowódca pułku płk Konrad Zembrzuski, mjr Stanisław Gauza, rtm. Kazimierz Chłapowski, st. wachm. Wojciech Grocholski w towarzystwie dowódcy Brygady Kawalerii „Poznań” gen. bryg. Sergiusza Zahorskiego wręczyła odznakę honorową prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej Ignacemu Mościckiemu.

2 października 1936 roku w dziesiątą rocznicę objęcia archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej odznakę honorową otrzymał prymas Polski kardynał August Hlond. Było to o tyle nietypowe nadanie, że odznaka została umieszczona na tablicy wraz z 26 innymi odznakami pamiątkowymi pozostałych formacji podległych DOK VII, które zostały nadane Jego Ekselencji odpowiednimi uchwałami korpusów oficerskich tych formacji

Z inicjatywy płk. Konrada Zembrzuskiego, dowódcy pułku w latach 1932–1938 pułk wymienił się odznakami z 1. pułkiem szwoleżerów Józefa Piłsudskiego, 1. pułkiem ułanów Krechowieckich im. płk. Bolesława Mościckiego, 7. pułkiem ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego i 14. pułkiem ułanów Jazłowieckich celem silniejszego związania, wzmocnienia kontaktów i rozwijania wspólnej tradycji zwycięskiej wojny z bolszewikami pomiędzy pułkami kawalerii odznaczonymi Orderem Wojennym „Virtuti Militari”.

Obecnie trudno określić dokładnie kiedy to nastąpiło. T. Jeziorowski sugeruje, że odpowiednie uchwały zapadły we wszystkich pięciu pułkach w 1934 roku, a wymiana odznak nastąpiła w latach 1935–1936³⁰.

W rzeczywistości proces ten rozpoczął się wcześniej bowiem już w 1934 roku w czasie obchodów święta pułkowego będącego zarazem obchodami piętnastolecia pułku, w których wzięły udział delegacje bodaj wszystkich pułków kawalerii nastąpiło wręczenie pułkowi odznaki pamiątkowej 14. pułku ułanów Jazłowieckich. Z kolei w 1935 roku podczas święta pułkowego odbyła się ceremonia wręczenia pułkowi odznak pamiątkowych 1. pułku ułanów Krechowieckich im. płk. Bolesława Mościckiego oraz 7. pułku ułanów Lubelskich im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego³¹.

29 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 6, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 92 z 15 kwietnia 1929 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 10, Rozkaz dzienny nr 84 z 14 kwietnia 1931 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 12, Załącznik do rozkazu dziennego pułku nr 105 z 5 maja 1932 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 16, Rozkaz dzienny nr 91 z 21 kwietnia 1934 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 22, Rozkaz dzienny nr 90 z 22 kwietnia 1937 r.

30 T. Jeziorowski, *op. cit.*, s. 25.

31 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 16, Rozkaz dzienny nr 91 z 21 kwietnia 1934 r.; idem, sygn. I. 321. 15. 18, Rozkaz organizacyjny obchodów uroczystości święta pułkowego w dniu 23 i 24 kwietnia 1935 r. z 16 kwietnia 1935 r. 1. pułk ułanów Krechowieckich przyznał odznakę pamiątkową 15 pułkowi ułanów rozkazem nr 49 z 19 kwietnia 1935 r. G. Krogulec, *Odznaki 1 pułku ułanów Krechowieckich*, Warszawa 1983, s. 51.

Pułk wręczył swą odznakę 1. pułkowi ułanów Krechowieckich podczas jego święta pułkowego 24 lipca 1935 roku w Augustowie³². Niestety nie udało się ustalić kiedy 15. pułk ułanów Poznańskich wręczył swoją odznakę pozostałym bratnim pułkom kawalerii. Na pewno nastąpiło to podczas obchodów ich świąt pułkowych. Nie wiadomo również kiedy pułk otrzymał odznakę od 1. pułku szwoleżerów³³.

Warto przy tym dodać, że wymiana odznak pamiątkowych następowała nie tylko pomiędzy pułkami odznaczonymi Orderem „Virtuti Militari” bądź pułkami jednego rodzaju broni. Dotyczy to także 15. pułku ułanów Poznańskich. Już w 1931 roku 7. pułk strzelców konnych Wielkopolskich sąsiadujący z „Piętnastką” przez ulicę w dniu swego święta pułkowego – 29 lipca uhonorował swą odznaką pamiątkową Ułanów Poznańskich³⁴.

Z kolei w 1933 roku 15. pułk ułanów Poznańskich w czasie obchodów swego święta pułkowego otrzymał odznakę pamiątkową 26. pułku ułanów Wielkopolskich na znak braterstwa między tymi dwoma pułkami³⁵.

Dwa lata później również podczas święta pułkowego obok odznak pamiątkowych dwóch bratnich pułków kawalerii „Piętnastka” otrzymała odznakę pamiątkową 7. pułku artylerii ciężkiej z Poznania. 15. pułk ułanów odwdziaczył się artylerzystom rok później wręczając swą odznakę w dniu 22 lutego 1936 roku³⁶.

Niestety nie udało się ustalić czy 15. pułk ułanów Poznańskich wręczył swoją odznakę pozostałym dwóm wyżej wymienionym pułkom kawalerii.

Ceremonie wręczenia odznak pamiątkowych, które miały miejsce w czasie obchodów święta pułkowego w latach 1933–1935 odbywały się zawsze po zakończeniu mszy świętej, a przed ceremonią wręczenia odznak pamiątkowych pułku oficerom, podoficerom i szeregowcom.

Ponadto w 1926 roku z Gabinetu Ministra Spraw Wojskowych przekazano do Muzeum Wojska w Warszawie 1 egzemplarz odznaki oficerskiej.

32 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 19, Rozkaz dzienny nr 175 z 8 sierpnia 1935 r.

33 Dla porównania 1. pułk ułanów Krechowieckich przyznał swą odznakę 1. pułkowi szwoleżerów w 1934 roku, a 14. pułkowi ułanów Jazłowieckich dopiero w 1936 roku. Brak natomiast informacji o wręczeniu odznaki tego pułku 7. pułkowi ułanów Lubelskich. G. Krogulec, *op. cit.*, s. 51.

34 CAW, 7 pułk strzelców konnych, sygn. I. 321. 37. 11, Rozkaz dzienny nr 167 z 28 lipca 1931 r. 7. pułk strzelców konnych Wielkopolskich w latach 1921–1938 stacjonował w Poznaniu w koszarach przy ul. Grunwaldzkiej nr 30, podczas gdy 15. pułk ułanów Poznańskich stacjonował w koszarach przy ul. Grunwaldzkiej nr 24/26; oba te kompleksy koszarowe oddzielała ul. Ułańska. Ponadto kasyno oficerskie 15. pułku ułanów znajdowało się na terenie koszar strzelców konnych, a wiązało się to z faktem kwaterowania w tym obiekcie koszarowym pododdziałów „Piętnastki” w 1921 roku. Nota bene w 1938 roku, gdy strzelcy konni przenieśli się do Biedruska koszary te ponownie zajęli Ułani Poznańscy.

35 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 14, Rozkaz dzienny nr 94 z 21 kwietnia 1933 r. 26. pułk ułanów Wielkopolskich powstał 15 stycznia 1921 roku w wyniku przemianowania 215. (ochotniczego) pułku ułanów, który sformowano w lipcu 1920 roku w Poznaniu w oparciu o szwadron zapasowy 15. pułku ułanów Poznańskich. Po odejściu 215. (ochotniczego) pułku ułanów na front jego szwadron zapasowy stacjonował w koszarach „Piętnastki”. Od lutego do maja 1921 roku oba pułki wchodziły w skład 4. Brygady Jazdy, która na przełomie maja i czerwca zmieniła numer na 7 i oddała 26. pułk ułanów Wielkopolskich stacjonujący wówczas w Lesznie Wielkopolskim do 9. Brygady Jazdy, co wiązało się z re-dyslokacją pułku do Baranowicz dokonaną na przełomie 1921 i 1922 roku.

36 CAW, 15 pułk ułanów, sygn. I. 321. 15. 20, Rozkaz dzienny nr 43 z 21 lutego 1936 r.

Na podstawie powyższych danych można szacować, że w latach 1923–1939 miało miejsce łącznie około 4700 nadań odznaki pamiątkowej 15. pułku ułanów Poznańskich. Trudno określić czy jest to duża liczba. Aby wydać taki sąd należałoby prześledzić nadania odznak pamiątkowych w pozostałych pułkach kawalerii. Przykładowo w 1. pułku ułanów Krechowieckich im. płk. Bolesława Mościckiego nadano w latach 1929–1939 łącznie 3297 odznak, w tym 193 oficerskich, zaś 21. pułku ułanów Nadwiślańskich w tym samym okresie nadano łącznie około 2800 odznak, w tym 157 oficerskich i 2597 w wersji dla szeregowych. Z kolei w dyslokowanym w Poznaniu 7. pułku strzelców konnych Wielkopolskich w latach 1924–1939 nadano łącznie około 2200 egzemplarzy odznaki pamiątkowej, w tym około 100 oficerskich (ponad 60% nadań dla oficerów służby czynnej) i kilkanaście honorowych. Ponadto jak ustalił Antoni Dudziński w 9. pułku strzelców konnych z Grajewa w latach 1928–1938 nadano 3730 odznak (w tym 104 oficerskie)³⁷.

Jak widać na przykładzie czterech pułków, gdzie możliwe było ustalenie dokładnych danych tylko w jednym przypadku liczba nadań zbliżyła się do 4000 i to w ciągu zaledwie 10 lat. Należy jednak zauważyć, że trzy ostatnie z wymienionych były pułkami, przy których 15. pułk ułanów Poznańskich był pułkiem „starym” z historią sięgającą końca 1918 roku, gdzie nadania odznaki dla żołnierzy pułku, którzy go formowali, wzięli udział w działaniach bojowych w Wielkopolsce oraz w wojnie polsko-sowieckiej jeszcze w 1919 roku winny zamykać się liczbą około 1200.

Kończąc pragnę podzielić się z Czytelnikami następującą refleksją: liczba nadanych odznak pamiątkowych nie jest dla dziejów pułku najważniejsza, dziś stanowi zaledwie szczegół bardziej istotny dla miłośników historii niż przeciętnego czytelnika. Jednakże liczba około 230 egzemplarzy odznaki pamiątkowej w wersji oficerskiej obnaża nam jak okrutne piętno wywarła na naszej historii II Wojna Światowa i jej następstwa – 45 lat rządów reżimu komunistycznego w Polsce, bowiem obecnie w rękach rodzin żołnierzy pułku, w zbiorach placówek muzealnych oraz kolekcjonerów znajduje się prawdopodobnie nie więcej niż ósma część z ogólnej liczby nadanych odznak oficerskich.

37 CAW, 21 pułk ułanów, sygn. I. 321. 21. 23, Dodatek do rozkazu dziennego nr 127 z 13 czerwca 1939 r.; idem, 7 pułk strzelców konnych, sygn. I. 321. 37, Rozkazy dzienne za lata 1920–1939; A. Dudziński, *Odznaka pułkowa*, Grajewskie Zeszyty Historyczne „Zapis” 2002, z. 4 (8), s. 4; G. Krogulec, *op. cit.*, s. 34-35 oraz 45-54.

Summary

The Awarding of the Regimental Badge of the 15th Lancers between 1923–1939

The number of 15th Lancers regimental badges awarded between 1923 and 1939 has, to date, never been exactly calculated. As far as the award of officer badges is concerned the figure is places at approximately 200.

In this article the author presents, in as much as it is possible, a full list of recipients of the regimental badge on the basis of the regimental daily orders held in the Central Military Archives in Warsaw.